

ЕКОНОМІКА ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ ТА ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

УДК 339.9:502.171
JEL Classification: Q5

ФІНАНСОВО-ІНВЕСТИЦІЙНИЙ ВИМІР ВИРІШЕННЯ ЕКОЛОГІЧНИХ ПРОБЛЕМ В УМОВАХ НОВОЇ ГЛОБАЛЬНОЇ ПРИРОДООХОРОННОЇ АРХІТЕКТОНІКИ: ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ ПЕРЕДОВОГО ІНОЗЕМНОГО ДОСВІДУ

©2023 ГОЛЯН В. А., МЕДИНСЬКА Н. В., КОЛЬОСА Л. Л., ЗАМЛИНСЬКИЙ О. С.

УДК 339.9:502.171
JEL Classification: Q5

Голян В. А., Мединська Н. В., Кольоса Л. Л., Замлинський О. С.

Фінансово-інвестиційний вимір вирішення екологічних проблем в умовах нової глобальної природоохоронної архітекτονіки: імплементація передового іноземного досвіду

Обґрунтовано, що в умовах воєнного часу, формування нової глобальної природоохоронної архітекτονіки та децентралізації влади вирішення екологічних проблем соціально-економічного розвитку переходить у новий фінансово-інвестиційний вимір, що потребує диверсифікації джерел фінансування капітальних інвестицій і поточних витрат в охорону навколишнього природного середовища. Встановлено, що у динаміці номінальної величини фінансування капітальних інвестицій і поточних витрат в охорону навколишнього природного середовища в розрізі основних природоохоронних заходів у 2000–2020 роках у цілому спостерігається висхідна тенденція, яка зумовлена інфляційно-девальваційними процесами, а не реальним збільшенням асигнувань у проекти екологічного спрямування як у публічному, так і в корпоративному секторах. Виявлено, що у 2000–2020 роках спостерігається суттєва різниця між сумами фінансування капітальних інвестицій і поточних витрат у сторону збільшення величини фінансового забезпечення утримання та обслуговування об'єктів природоохоронної інфраструктури, а не їх оновлення та модернізації. Обґрунтовано, що хронічний дефіцит фінансово-інвестиційного забезпечення вирішення екологічних проблем зумовлений надмірною уніфікованістю джерел і методів фінансування оновлення мережі об'єктів природоохоронної інфраструктури та раціоналізації використання природної сировини, що вимагає диверсифікації фіскальних, бюджетних і кредитних інструментів інвестування індустрії охорони навколишнього природного середовища. Встановлено, що нарощення інвестиційних потоків у природоохоронну сферу України залежить від умонтування в спектр пріоритетів національної екологічної політики домінант міжнародних природоохоронних конвенцій, в першу чергу Нової кліматичної угоди, що дасть змогу отримати фінансові преференції від глобальних екологічних фондів та урядів іноземних держав. Обґрунтовано, що активізація природоохоронної діяльності на рівні місцевого самоврядування стане можливою через збільшення частки відрахувань природно-ресурсної ренти та екологічного податку до спеціальних фондів бюджетів територіальних громад, що дасть змогу забезпечити цільову прив'язку екоресурсних платежів до вирішення найбільш злободенних екологічних проблем територіальних утворень.

Ключові слова: фінансово-інвестиційний вимір, екологічні проблеми, капітальні інвестиції, глобальна природоохоронна архітектоніка.

DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2023-2-240-249>

Табл.: 2. **Бібл.:** 10.

Голян Василь Анатолійович – доктор економічних наук, професор, провідний науковий співробітник, ВП НУБІП України «Боярська лісова дослідна станція» (вул. Лісодослідна, 12, Боярка, 08150, Україна)

E-mail: golian_v@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2502-4573>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57195963280>

Мединська Наталія Василівна – кандидат економічних наук, доцент, виконуючий обов'язки завідувача кафедри земельного кадастру, Національний університет біоресурсів і природокористування України (вул. Героїв Оборони, 15, Київ, 03041, Україна)

E-mail: natazv@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2573-0205>

Кольоса Людмила Леонідівна – кандидат економічних наук, доцент кафедри землепорядного проектування, Національний університет біоресурсів і природокористування України (вул. Героїв Оборони, 15, Київ, 03041, Україна)

E-mail: kl_liudmyla@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2970-703X>

Замлинський Олександр Степанович – аспірант кафедри земельного кадастру, Національний університет біоресурсів і природокористування України (вул. Героїв Оборони, 15, Київ, 03041, Україна)

E-mail: fop.zamlinsky@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7990-6398>

Holian V. A., Medynska N. V., Kolosa L. L., Zamlynskyi O. S. The Financial and Investment Dimension of Solving Ecological Problems in the Conditions of a New Global Nature Protection Architectonics: Implementing the Best Foreign Experience

It is substantiated that under wartime conditions, formation of a new global nature protection architectonics and decentralization of power, the solution of ecological problems of socioeconomic development passes into a new financial and investment dimension, which requires diversification of sources of financing of capital investments and current costs in environmental protection. It is determined that in the dynamics of the nominal amount of financing of capital investments and current expenditures in environmental protection in the context of the main nature protection measures in 2000–2020, in general, there is an upward trend, which is caused by inflation-devaluation processes, rather than a real increase in assignments to environmental projects both in the public and corporate sectors. It is identified that in 2000–2020 there was a significant difference between the amounts of financing of capital investments and current expenses in the direction of increasing the amount of financial support for the operation and maintenance of environmental infrastructure, rather than their renovation and modernization. It is substantiated that the chronic deficit of financial and investment support for solving ecological problems is caused by excessive unification of sources and methods of financing the renewal of the network of environmental infrastructure objects and rationalization of the use of natural raw materials, which requires diversification of fiscal, budgetary and credit investment instruments of the environmental protection industry. It is determined that increasing investment flows in the environmental sphere of Ukraine depends on the inclusion in the range of priorities of the national environmental policy of the dominants of international environmental conventions, primarily the New Climate Agreement, which will allow obtaining financial preferences from global environmental funds and foreign governments. It is substantiated that the intensification of environmental activities at the level of local self-government will become possible due to an increase in the share of deductions of the natural resource rent and environmental tax to special funds of budgets of territorial communities, which will ensure targeted linking of eco-resource payments to solving the most pressing ecological problems of territorial entities.

Keywords: financial and investment dimension, ecological problems, capital investments, global nature protection architectonics, decentralization, environmental protection.

Tabl.: 2. **Bibl.:** 10.

Holian Vasyl A. – Doctor of Sciences (Economics), Professor, Leading Researcher, Separated Subdivision of NULES of Ukraine “Boyarka Forestry Research Station” (12 Lisodoslidna Str., Boiarka, 08150, Ukraine)

E-mail: golian_v@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2502-4573>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57195963280>

Medynska Nataliia V. – Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor of the Acting Head of the Department of Land Cadastre, National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine (15 Heroiv Oborony Str., Kyiv, 03041, Ukraine)

E-mail: natazv@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2573-0205>

Kolosa Liudmyla L. – Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor of the Department of Land Management Design, National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine (15 Heroiv Oborony Str., Kyiv, 03041, Ukraine)

E-mail: kl_ljudmyla@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2970-703X>

Zamlynskyi Oleksandr S. – Postgraduate Student of the Department of Land Cadastre, National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine (15 Heroiv Oborony Str., Kyiv, 03041, Ukraine)

E-mail: fop.zamlynsky@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7990-6398>

Вступ. Руйнівний вплив війни, високий рівень спрацювання основних засобів матеріальних виробництв, надмірна енергомісткість виготовлення більшості видів промислової продукції, повільні темпи утилізації промислових відходів та побутового сміття призвели до загострення комплексу екологічних проблем, котрі звужують сприятливе для нормальних умов життя середовище та згортають ресурсну базу соціально-економічного піднесення. За таких умов вирішення екологічних проблем виступає однією із основних складових модернізації національного господарського комплексу. Водночас за давності, хронічний характер та значні масштаби екологічних проблем потребують суттєвого нарощення обсягів та диверсифікації джерел фінансово-інвестиційного забезпечення їх вирішення. Вимагають диверсифікації як джерела публічного

фінансування природоохоронної діяльності, так і джерела залучення вітчизняних та іноземних приватних інвестицій. Виходячи з планетарного характеру низки екологічних проблем в останні роки сформувалася нова глобальна природоохоронна архітектоніка, яка охоплює комплекс інститутів-правила та інститутів-організацій, котрі визначають форми, методи та джерела наднаціонального регуляторного впливу на природоохоронні процеси як через застосування організаційних, так і фінансово-інвестиційних інструментів. Багато країн світу результативно застосовують базові положення міжнародних природоохоронних конвенцій у вирішенні екологічних проблем національного масштабу, що дає їм можливість на порядок збільшувати залучення інвестиційних потоків в екологічну сферу якраз шляхом інтеграції в глобальну природоохоронну архітек-

тоніку. Тому в умовах України фінансово-інвестиційний вимір вирішення екологічних проблем потребує умонтування в національну систему регуляторного впливу на природокористувачів комплексу методів та інструментів, що регламентуються новою глобальною природоохоронною архітектонікою та кращими практиками економічно та демократично розвинених країн.

Метою статті є розкриття змістовних характеристик фінансово-інвестиційного виміру вирішення екологічних проблем в умовах нової глобальної природоохоронної архітектоніки на основі аналізу тенденцій фінансування капітальних інвестицій та поточних витрат в охорону навколишнього природного середовища та виявлення перспектив імплементації передового іноземного досвіду в частині диверсифікації джерел та методів інвестування природоохоронної та природо-експлуатаційної діяльності.

Формуванню сучасних моделей фінансово-інвестиційного забезпечення вирішення екологічних проблем присвячені праці А. Авдющенко, Н. Андреевої, Г. Буканова, І. Вахович, В. Загарій, В. Загорського, М. Ніжнікова, Ю. Олішевської, Я. Столярчук, С. Харічкова та інших [1–3; 5–10], де розглядаються сутнісні характеристики «зелених інвестицій» як каталізатора переходу до нового курсу розвитку економіки та як механізм глобального сталого розвитку, теоретико-методологічні основи фінансування природоохоронної діяльності в умовах децентралізації, особливості співпраці України з іншими країнами у сфері охорони навколишнього природного середовища, різноманітні моделі світового досвіду державного управління у сфері формування і реалізації екологічної політики. Водночас не завжди достатньо ідентифікованими є форми фінансово-інвестиційного забезпечення вирішення конкретних екологічних проблем з огляду на становлення нової глобальної природоохоронної архітектоніки, котра забезпечує диверсифікацію джерел фінансування проектів мінімізації глобального потепління через стимулювання відповідних структурних зрушень в національних економіках та екологізації відтворювальних ланцюгів.

Високим рівнем системності щодо ідентифікації наявних екологічних проблем соціально-економічного розвитку України в контексті глобальних природоохоронних трендів відзначається підхід академіка НАН України Б. Данилишина. Згідно з його підходом кліматичні зміни настільки небезпечні, що реакція на них вимагає не просто комплексу заходів, а зміни моделі споживання. Тому «примирення» економічного зростання з природними можливостями – необхідність. В Україні з екологією справи йдуть, м'яко кажучи, не дуже – виснаження природних ресурсів, зростання шкідливого впливу забруднення навколишнього середовища на здоров'я людей, негативні структурні зрушення в економіці, що підвищують частку природоексплуатуючих і забруднюючих природу галузей [4]. Комплекс екологічних проблем соціально-економічного розвитку роками не вирішується через те, що регуляторний вплив держави спрямовується на усунення наслідків, а не упередження причин виникнення вогнищ еколого-деструктивної і природо-руйнівної діяльності. Інтенсивність поглиблення екологічних негараздів також значною мірою детермінується розбалансованою структу-

рою національного господарства, оскільки високу питому вагу в структурі доданої вартості та структурі основного капіталу займають природоексплуатуючі та енергомісткі види виробничо-господарської діяльності. Становлення сучасних високотехнологічних секторів національного господарства з мінімальним негативним впливом на довкілля вимагає нарощення на порядки величини інвестиційних вливань, що можна розглядати як середньострокову перспективу. У короткостроковій перспективі найбільш результативним заходом слід вважати нарощення обсягів фінансово-інвестиційного забезпечення процесів екологізації виробничо-господарської діяльності підприємницьких структур та сектору домогосподарств.

Доцільність диверсифікації джерел фінансово-інвестиційного забезпечення вирішення екологічних проблем спричинена наявністю комплексу бар'єрів, котрі зумовлюють недостатність величини екологічних інвестицій. М. Ніжніков виявив основні недоліки сучасної системи екологічних інвестицій, зокрема: обмеженість інвестиційних ресурсів; традиційне формування природоохоронного розділу у складі Держбюджету за залишковим принципом, видаткова частина якого протягом року постійно урізається; низька частка інвестицій у сферу охорони довкілля, яка не є фіксованою від обсягів ВВП країни; низька частка інвестицій в інноваційні екологічні проекти; пріоритетне спрямування коштів на поточні витрати, а не на капітальні видатки; скорочення частки капітальних інвестицій на охорону навколишнього середовища в загальних обсягах капітальних інвестицій в основний капітал; регіональна асиметрія і диспропорції в освоєнні інвестицій природоохоронного спрямування; низька ефективність діючої системи екологічних фондів [7, с. 155]. В умовах воєнного стану та загострення екологічних проблем визріла необхідність у зміні пріоритетів формування видаткової частини публічних бюджетів в частині фінансування природоохоронних заходів як на загальнонаціональному рівні, так і на рівні територіальних громад. В першу чергу доцільним є нарощення видатків в утилізацію відходів на муніципальному рівні, що дасть змогу сформувати ресурсну базу виробництва різноманітних видів біологічного палива, а це сприятиме зменшенню потреби у традиційних вуглеводнях та знизить техногенний тиск на довкілля полігонів промислових відходів і звалищ побутового сміття.

Достатньо повну аргументацію проблем фінансово-інвестиційного забезпечення природоохоронної діяльності в Україні здійснено А. Авдющенко. На думку вченого, недостатня дієвість існуючого механізму фінансування природоохоронних заходів в Україні пояснюється такими причинами: 1) слабка нормативно-правова база відносно фінансування природоохоронних заходів на рівні держави та регіонів; 2) незбалансованість між надходженнями плати за користування природними активами та за забруднення навколишнього середовища і використанням цих акумульованих фінансових засобів на природоохоронні заходи; 3) формальний характер функціонування природоохоронних фондів; 4) недостатня концентрація фінансових засобів у базових напрямках природоохоронної діяльності; 5) мляве використання європейського досвіду щодо функціонування природоохоронних фондів [1, с. 95]. Саме надходження

рентної плати та плати за використання інших природних ресурсів і екологічного податку у загальні фонди публічних бюджетів різного таксономічного рівня не дає змоги сформулювати надійні джерела фінансування критичного переліку природоохоронних заходів, зокрема, щодо результативнішого очищення зворотних вод, ефективнішої утилізації промислових та побутових відходів, примноження та збереження біорізноманіття, захисту та охорони підземних вод та ґрунтів. Незважаючи на поглиблення процесів бюджетно-фіскальної децентралізації, в царині дерегуляції фінансово-інвестиційного забезпечення природоохоронної діяльності не досягнуто очікуваних результатів, що не посилило за великим рахунком впливу місцевого самоврядування на процеси вирішення екологічних проблем. Поряд з повільною децентралізацією системи управління природоохоронною діяльністю також надто мляво імплементується у вітчизняну практику регуляторного впливу на природокористувачів передовий європейський досвід екологізації відтворювальних процесів.

Якраз прикметною рисою кращих іноземних практик фінансово-економічного регулювання природокористування та стимулювання інвестиційної діяльності в природоохоронній сфері і виступає бюджетно-фіскальна децентралізація процесів фінансування заходів з екологічного оздоровлення довкілля та екологізації розвитку сфер матеріального виробництва. Проаналізувавши різноманітні іноземні моделі реалізації екологічної політики, Г. Буканов стверджує, що характерними рисами більшості таких моделей є: 1) високий рівень децентралізації управління у сфері екології – передача повноважень на рівень федеративних утворень, муніципалітетів, територіальних громад; 2) особливе значення має застосування економічних інструментів реалізації екологічної політики (фінансові, податкові, штрафні тощо); 3) рівень участі неурядових організацій у вирішенні екологічних проблем є високим [2, с. 17]. Для повноцінної імплементации у вітчизняну практику регуляторного впливу на природокористувачів перерахованих складових іноземних моделей регулювання природоохоронної діяльності потрібні кардинальні зміни у податковому, бюджетному, природоохоронному законодавстві та у законодавстві, яке регулює встановлення партнерських відносин між власниками природно-ресурсних, природно-господарських активів і суб'єктами приватного підприємництва. Саме розширення сфери реалізації угод публічно-приватного партнерства дасть змогу консолидувати зусилля публічного, громадського та корпоративного сектора у напрямі реалізації природооблаштувальних проєктів.

Виходячи з близькості кордонів та спільності комплексу геополітичних інтересів першочергового значення набуває створення належного інституціонального підґрунтя використання у вітчизняній практиці фінансово-інвестиційного забезпечення розширеного відтворення та господарського освоєння природно-ресурсного потенціалу, а також покращення характеристик навколишнього природного середовища передового польського досвіду. На переконання Ю. Олішевської, досвід охорони довкілля європейських країн, зокрема Польщі, є корисним і потрібним Україні з огляду на схожість природних і соціальних

умов, успішне втілення правових, економічних та організаційних важелів європейської екологічної політики на території Польщі. Позитивним для України може стати упровадження більш ефективного управління природоохоронною діяльністю за рахунок розширення й підвищення рівня ефективності функціонування системи місцевих органів влади та управління в екологічній сфері [8, с. 37]. З огляду на домінування трендів дерегуляції регуляторного впливу на процеси природокористування через надання ширших повноважень місцевому самоврядуванню в частині реалізації природоохоронної діяльності, прискорена імплементация польського досвіду використання управлінських та фінансово-економічних інструментів екологізації відтворювальних процесів забезпечить критичну інституціональну основу для конвергенції вітчизняної та західно-європейської моделей управління природоохоронною та природно-ресурсною сферами.

Сукупні природоохоронні витрати охоплюють фінансування капітальних інвестицій та поточних витрат в охорону навколишнього природного середовища. Основними джерелами фінансування таких витрат в Україні виступають власні кошти підприємств, установ, організацій та кошти публічних бюджетів. Питома вага інших джерел є мізерною внаслідок багаторічного домінування залишкового принципу фінансування природоохоронних заходів як у публічному, так і в корпоративному секторах.

У 2000–2020 роках спостерігаються прикметні риси у динаміці фінансування капітальних інвестицій та поточних витрат в охорону навколишнього природного середовища по конкретних напрямках природоохоронних заходів. У цілому у 2000–2020 роках в динаміці капітальних інвестицій в охорону навколишнього природного середовища за основними видами природоохоронних заходів у цілому спостерігається висхідний тренд (табл. 1). Зокрема, у 2000 році сума капітальних інвестицій в охорону навколишнього природного середовища за основними видами природоохоронних заходів та за всіма джерелами фінансування складала 605,9 млн грн, у 2004 році – 1835,5 млн грн, у 2007 році – 3 080,7 млн грн, у 2008 році – 3731,4 млн грн, у 2009 році – 3040,7 млн грн, у 2010 році – 2761,5 млн грн, у 2012 році – 6589,3 млн грн, у 2013 році – 6038,8 млн грн, у 2014 році – 7959,9 млн грн, у 2017 році – 11025,6 млн грн, у 2020 році – 13239,6 млн грн. У цілому у 2020 році порівняно з 2000 роком сума капітальних інвестицій на охорону навколишнього природного середовища за всіма джерелами фінансування збільшилася на 12633,7 млн грн (у 21,9 разу).

Зокрема, у 2000–2020 роках в динаміці капітальних інвестицій в очищення зворотних вод також спостерігається тренд до зростання. Так, у 2000 році сума капітальних інвестицій в очищення зворотних вод складала 316,9 млн грн, у 2004 році – 759,9 млн грн, у 2007 році – 810,2 млн грн, у 2008 році – 925,4 млн грн, у 2009 році – 881,8 млн грн, у 2010 році – 731,8 млн грн, у 2012 році – 843,4 млн грн, у 2013 році – 833,4 млн грн, у 2014 році – 1122,3 млн грн, у 2017 році – 1276,5 млн грн, у 2019 році – 1753,9 млн грн, у 2020 році – 1578,2 млн грн. У цілому у 2020 році порівняно з 2000 роком сума капітальних інвестицій на очищення зворотних вод збільшилася на 1261,3 млн грн (у понад 5 разів).

Таблиця 1

Капітальні інвестиції в охорону навколишнього природного середовища за основними видами природоохоронних заходів у 2000–2020 рр.

Показники	2000	2004	2007	2008	2009	2010	2012	2013	2014	2017	2019	2020	2020-2000	2020/2000
Капітальні інвестиції у цілому, млн грн	605,9	1835,5	3080,7	3731,4	3040,7	2761,5	6589,3	6038,8	7959,9	11025,6	16255,7	13239,6	12633,7	21,9 рази
Капітальні інвестиції в очищення зворотних вод, млн грн	316,9	759,9	810,2	925,4	881,8	731,8	843,4	833,4	1122,3	1276,5	1753,9	1578,2	1261,3	5 разів
Капітальні інвестиції в охорону атмосферного повітря і проблеми зміни клімату, млн грн	103,0	708,5	1380,2	1477,6	1274,1	1140,5	2464,4	2415,5	1918,3	2608,1	4276,8	5595,3	5492,3	54,3 рази
Капітальні інвестиції у поводження з відходами, млн грн	17,0	112,0	388,2	421,6	401,4	475,0	731,4	712,6	788,0	2471,0	5754,7	2899,8	2882,8	171 раз
Капітальні інвестиції на захист і реабілітацію ґрунту, підземних і поверхневих вод, млн грн	161,2	227,6	394,3	787,3	401,4	320,3	540,3	326,1	358,2	1284,5	1721,9	2554,2	2393,0	15,9 рази
Капітальні інвестиції на збереження біорізноманіття і середовища існування, млн грн	3,0	12,8	18,5	33,6	33,4	19,3	13,2	24,2	8,0	177,3	211,6	371,1	368,1	12,3 рази
Інші види природоохоронної діяльності, млн грн	4,8	14,6	89,3	85,9	48,6	74,5	1996,6	1727,1	3765,1	3208,2	2536,8	241,0	236,2	50,1 рази

Джерело: розраховано авторами за даними Державної служби статистики України

У динаміці капітальних інвестицій в охорону атмосферного повітря і проблем зміни клімату у 2000–2020 роках також у цілому спостерігається тренд стрімкого щорічного зростання. Так, у 2000 році сума капітальних інвестицій в охорону атмосферного повітря і проблем зміни клімату склала 103,0 млн грн, у 2004 році – 708,5 млн грн, у 2007 році – 1380,2 млн грн, у 2008 році – 1477,6 млн грн, у 2009 році – 1274,1 млн грн, у 2010 році – 1140,5 млн грн, у 2012 році – 2464,4 млн грн, у 2013 році – 2415,5 млн грн. У 2014 році обсяги дещо знизилися до рівня 1918,3 млн грн через валютні коливання, але у 2017 році знову відбувся ріст даного показника – до 2608,1 млн грн, у 2019 році – до 4276,8 млн грн, у 2020 році – до 5595,3 млн грн. У цілому у 2020 році порівняно з 2000 роком сума капітальних інвестицій в охорону атмосферного повітря і проблем зміни клімату збільшилася на 5492,3 млн грн (у понад 54,3 разу).

Позитивні тенденції спостерігаються також стосовно фінансування капітальних інвестицій у сферу поводження з відходами. Зокрема, у 2000–2020 роках в динаміці капітальних інвестицій у поводження з відходами спостерігається тренд до зростання, але з різким падінням у 2020 році. Так, у 2000 році сума капітальних інвестицій у поводження з відходами склала 17,0 млн грн, у 2004 році – 112,0 млн грн, у 2007 році – 388,2 млн грн, у 2008 році – 421,6 млн грн, у 2009 році – 401,4 млн грн, у 2010 році – 475,0 млн грн, у 2012 році – 731,4 млн грн, у 2013 році – 712,6 млн грн, у 2014 році – 788,0 млн грн, у 2017 році – 2471,0 млн грн, у 2019 році – 5754,7 млн грн, у 2020 році – 2899,8 млн грн. У цілому у 2020 році порівняно з 2000 роком сума капітальних інвестицій у поводження з відходами збільшилася на 2882,8 млн грн.

У 2000–2020 роках в динаміці капітальних інвестицій на захист і реабілітацію ґрунту, підземних і поверхневих вод спостерігається в цілому висхідний тренд. Так, у 2000 році сума капітальних інвестицій за даним напрямом природоохоронних заходів склала 161,2 млн грн, у 2004 році – 227,6 млн грн, у 2007 році – 394,3 млн грн, у 2008 році – 787,3 млн грн, у 2009 році – 401,4 млн грн, у 2010 році – 320,3 млн грн, у 2012 році – 540,3 млн грн, у 2013 році – 326,1 млн грн, у 2014 році – 358,2 млн грн, у 2017 році – 1284,5 млн грн, у 2019 році – 1721,9 млн грн, у 2020 році – 2554,2 млн грн. У цілому у 2020 році порівняно з 2000 роком сума капітальних інвестицій на захист і реабілітацію ґрунту, підземних і поверхневих вод збільшилася на 2393,0 млн грн (у 15,9 разу).

Виходячи з передового іноземного досвіду можна стверджувати, що високим рівнем інвестиційної привабливості відзначаються проекти збереження та примноження біорізноманіття. У 2000–2020 роках у динаміці капітальних інвестицій на збереження біорізноманіття і середовища існування спостерігається висхідний тренд із різким зростанням після 2014 року. Так, у 2000 році сума капітальних інвестицій на збереження біорізноманіття і середовища існування склала 3,0 млн грн, у 2004 році – 12,8 млн грн, у 2007 році – 18,5 млн грн, у 2008 році – 33,6 млн грн, у 2009 році – 33,4 млн грн, у 2010 році – 19,3 млн грн, у 2012 році – 13,2 млн грн, у 2013 році – 24,2 млн грн, у 2014 році – 8,0 млн грн, у 2017 році – 177,3 млн грн, у 2019 році – 211,6 млн грн, у 2020 році – 371,1 млн грн.

У цілому у 2020 році порівняно з 2000 роком сума капітальних інвестицій на збереження біорізноманіття і середовища існування збільшилася на 368,1 млн грн.

Основною відмінністю у фінансуванні капітальних інвестицій та поточних витрат в охорону навколишнього природного середовища є те, що суми на фінансове забезпечення поточних видатків є на порядок вищими, ніж капітальні видатки. Це пов'язано з надмірною уніфікованістю джерел фінансово-інвестиційного забезпечення розбудови об'єктів природоохоронної інфраструктури. У динаміці поточних витрат на охорону навколишнього природного середовища за основними видами природоохоронних заходів у 2000–2020 роках у цілому спостерігається висхідна тенденція (табл. 2). Зокрема, загальна сума поточних природоохоронних витрат у 2000 році становила 2618,4 млн грн, у 2004 році – 4152,2 млн грн, у 2007 році – 6610,3 млн грн, у 2008 році – 8444,6 млн грн, у 2009 році – 8032,8 млн грн, у 2010 році – 10366,6 млн грн, у 2012 році – 13924,7 млн грн, у 2013 році – 14339,0 млн грн, у 2014 році – 13965,7 млн грн, у 2017 році – 20466,4 млн грн, у 2019 році – 27480,2 млн грн, у 2020 році – 28092,6 млн грн. У цілому у 2020 році порівняно з 2000 роком сума поточних природоохоронних витрат зросла на 25474,2 млн грн (в 10,7 разу).

У динаміці поточних витрат на очищення зворотних вод у 2000–2020 роках у цілому спостерігається висхідна тенденція. Зокрема сума поточних витрат на очищення зворотних вод у 2000 році становила 1715,1 млн грн, у 2004 році – 2350,1 млн грн, у 2007 році – 3093,6 млн грн, у 2008 році – 3985,9 млн грн, у 2009 році – 4305,6 млн грн, у 2010 році – 5038,2 млн грн, у 2012 році – 6196,5 млн грн, у 2013 році – 6180,1 млн грн, у 2014 році – 5614,2 млн грн, у 2017 році – 8065,3 млн грн, у 2019 році – 10872,7 млн грн, у 2020 році – 10746,8 млн грн. У цілому у 2020 році порівняно з 2000 роком сума поточних витрат на очищення зворотних вод зросла на 9031,7 млн грн (в 6,3 разу).

Високими темпами відзначається зростання суми поточних витрат у поводження з відходами у зв'язку з інфляційно-девальваційними процесами та наявністю надмірної мережі переповнених звалищ побутових відходів. У цілому у динаміці поточних витрат на поводження з відходами у 2000–2020 роках відбувається зростання. Зокрема, сума поточних витрат на поводження з відходами у 2000 році становила 277,5 млн грн, у 2004 році – 747,4 млн грн, у 2007 році – 1771,6 млн грн, у 2008 році – 2313,8 млн грн, у 2009 році – 1927,9 млн грн, у 2010 році – 2599,6 млн грн, у 2012 році – 4762,2 млн грн, у 2013 році – 4846,6 млн грн, у 2014 році – 5418,7 млн грн, у 2017 році – 7508,2 млн грн, у 2019 році – 10227,1 млн грн, у 2020 році – 11197,2 млн грн. У цілому у 2020 році порівняно з 2000 роком сума поточних витрат на поводження з відходами зросла на 10919,7 млн грн (в 40,4 разу).

Спостерігається висхідний тренд й у динаміці поточних витрат на захист і реабілітацію ґрунту, підземних і поверхневих вод за період 2000–2020 років. Зокрема, сума поточних витрат на захист і реабілітацію ґрунту, підземних і поверхневих вод у 2000 році становила 230,4 млн грн, у 2004 році – 311,4 млн грн, у 2007 році – 224,8 млн грн, у 2008 році – 287,1 млн грн, у 2009 році – 241,0 млн грн, у 2010 році – 476,3 млн грн, у 2012 році – 738,0 млн грн,

Таблиця 2

Поточні витрати на охорону навколишнього природного середовища за основними видами природоохоронних заходів у 2000–2020 рр.

Показники	2000	2004	2007	2008	2009	2010	2012	2013	2014	2017	2019	2020	2020-2000	2020/2000
Поточні витрати у цілому, млн грн	2618,4	4152,2	6610,3	8444,6	8032,8	10366,6	13924,7	14339,0	13965,7	20466,4	27480,2	28092,6	25474,2	10,7 разу
Поточні витрати на очищення зворотних вод, млн грн	1715,1	2350,1	3093,6	3985,9	4305,6	5038,2	6196,5	6180,1	5614,2	8065,3	10872,7	10746,8	9031,7	6,3 разу
Поточні витрати на охорону атмосферного повітря і проблеми зміни клімату, млн грн	350,9	606,2	1143,6	1351,1	1036,2	1316,6	1336,8	1419,6	1242,9	2104,3	2963,9	2375,8	2024,9	6,7 разу
Поточні витрати у поводження з відходами, млн грн	277,5	747,4	1771,6	2313,8	1927,9	2599,6	4762,2	4846,6	5418,7	7508,2	10227,1	11197,2	10919,7	40,4 разу
Поточні витрати на захист і реабілітацію ґрунту, підземних і поверхневих вод, млн грн	230,4	311,4	224,8	287,1	241,0	476,3	738,0	917,7	964,7	983,8	1583,9	1577,0	1346,6	6,8 разу
Поточні витрати на збереження біорізноманіття і середовища існування, млн грн	28,8	108,0	119,3	177,3	192,8	238,4	389,9	415,8	349,1	767,3	959,5	968,0	939,2	33,6 разу
Інші види природоохоронної діяльності, млн грн	15,8	29,0	257,4	329,4	329,3	697,6	501,3	559,2	376,0	-	873,1	1227,8	1212,0	77,8 разу

Джерело: розраховано авторами за даними Державної служби статистики України

у 2013 році – 917,7 млн грн, у 2014 році – 964,7 млн грн, у 2017 році – 983,8 млн грн, у 2019 році – 1583,9 млн грн, у 2020 році – 1577,0 млн грн. У цілому у 2020 році порівняно з 2000 роком сума поточних витрат на захист і реабілітацію ґрунту, підземних і поверхневих вод зросла на 1346,6 млн грн (в 6,8 разу).

Глобальний тренд нарощення обсягів фінансування проєктів збереження та примноження біорізноманіття отримав певні прояви й в Україні. Зокрема, у динаміці поточних витрат на збереження біорізноманіття і середовища існування у 2000–2020 роках у цілому спостерігається висхідний тренд. Зокрема, сума поточних витрат на збереження біорізноманіття і середовища існування у 2000 році становила 28,8 млн грн, у 2004 році – 108,0 млн грн, у 2007 році – 119,3 млн грн, у 2008 році – 177,3 млн грн, у 2009 році – 192,8 млн грн, у 2010 році – 238,4 млн грн, у 2012 році – 389,9 млн грн, у 2013 році – 415,8 млн грн, у 2014 році – 349,1 млн грн, у 2017 році – 767,3 млн грн, у 2019 році – 959,5 млн грн, у 2020 році – 968,0 млн грн. У цілому у 2020 році порівняно з 2000 роком сума поточних витрат на збереження біорізноманіття і середовища існування зросла на 939,2 млн грн (у 33,6 разу). Дотримання вимог ЄС щодо збільшення площі територій природно-заповідного фонду в Україні однозначно призведе до ще більш прискорених темпів зростання поточних витрат на відтворення біорізноманіття та середовища існування.

У динаміці поточних витрат на інші види природоохоронної діяльності у 2000–2020 роках також спостерігається висхідний тренд. Зокрема, сума поточних витрат на інші види природоохоронної діяльності у 2000 році становила 15,8 млн грн, у 2004 році – 29,0 млн грн, у 2007 році – 257,4 млн грн, у 2008 році – 329,4 млн грн, у 2009 році – 329,3 млн грн, у 2010 році – 697,6 млн грн, у 2012 році – 501,3 млн грн, у 2013 році – 559,2 млн грн, у 2014 році – 376,0 млн грн, у 2019 році – 873,1 млн грн, у 2020 році – 1227,8 млн грн. У цілому у 2020 році порівняно з 2000 роком сума поточних витрат на інші види природоохоронної діяльності зросла на 1212,0 млн грн (у 77,8 разу).

Основною умовою нарощення обсягів фінансування капітальних інвестицій та поточних витрат у природоохоронну діяльність виступає диверсифікація джерел фінансово-інвестиційного забезпечення модернізації, реконструкції та технічного переоснащення об'єктів природно-господарської та природоохоронної інфраструктури, а також впровадження сучасних методів і технологій раціоналізації використання різноманітних видів природної сировини. За нинішнього глобального і національного інституціонального середовища та зважаючи на кращі іноземні практики, фінансування природоохоронної діяльності диверсифікація джерел фінансово-інвестиційного забезпечення модернізації мережі об'єктів природоохоронної інфраструктури та розширеного відтворення і господарського освоєння природно-ресурсного потенціалу залежить від умонтування в спектр пріоритетів національної та регіональної екологічної політики пріоритетів фінансування природоохоронної діяльності, які регламентуються міжнародними природоохоронними конвенціями та апробовані у економічно та демократично розвинених країнах.

Базовою інституціональною та методологічною установками диверсифікації фінансово-інвестиційного за-

безпечення вирішення екологічних проблем варто вважати підхід академіка НАН України Б. Данилишина, згідно з яким для розв'язання екологічних проблем потрібні такі економічні заходи: зниження частки сировинного сектора в економіці за рахунок підвищення питомої ваги інноваційно-високотехнологічного сектора; розвиток наукомістких, високотехнологічних, обробних і інфраструктурних галузей з мінімальним негативним впливом на навколишнє середовище; впровадження економічних інструментів, що сприяють екологізації економіки [4]. Реалізація запропонованих Б. Данилишином заходів передбачає формування сучасної моделі регуляторного впливу на відтворювальні пропорції через інституціоналізацію прямих і непрямих методів бюджетно-податкового та грошово-кредитного стимулювання розвитку маловідходних і безвідходних виробництв, які передбачають комплексне використання матеріально-речової субстанції природної сировини, а також створення мережі сучасних високотехнологічних виробництв з мінімальним еколого-деструктивним і руйнівним впливом на довкілля. Магістральним елементом фінансово-інвестиційного виміру вирішення екологічних проблем виступає також інституціоналізація методів стимулювання екологізації окремих секторів національного господарства, зокрема, в частині мінімізації шкідливих викидів та скидів, а також усунення проявів надмірного розміщення різноманітних категорій промислових і побутових відходів.

В умовах глобалізації природоохоронної діяльності та виникнення нових можливостей отримання додаткових зелених інвестицій (інвестиції у модернізацію об'єктів природоохоронної інфраструктури та раціоналізацію використання природно-ресурсного потенціалу) у національну економіку важливого значення набуває диверсифікація структури даного виду інвестиційних вливань. Оскільки колосальні за вартісними обсягами глобальні потреби у подібного роду інвестиційних капіталовкладеннях не дають змоги їх задоволення лише за рахунок державного фінансування, а вимагають широкого включення у даний процес недержавних фінансових інститутів. Тому спостерігається зростаюча роль приватних, недержавних фінансових інститутів у фінансуванні програм і проєктів низьковуглецевого розвитку, що вже сьогодні детермінує їх активну участь у міжнародних коопераційних зв'язках у сфері «озеленення» світового господарства [9, с. 244]. Зростання ролі приватних фінансових інститутів у фінансуванні проєктів вирішення екологічних проблем і виступає одним з магістральних елементів нової глобальної природоохоронної архітекτονіки та модернізації національних моделей регуляторного впливу на процеси використання природної сировини і охорони навколишнього природного середовища. Традиційний хронічний дефіцит зелених інвестицій, що, як правило, має місце в країнах, у яких проєкти оздоровлення довкілля, природооблаштування та комплексного використання природної сировини фінансуються за рахунок коштів публічних бюджетів, якраз і буде подоланий за рахунок диверсифікації джерел приватного інвестування.

Виходячи з того, що основу нової глобальної природоохоронної архітекτονіки складають Нова кліматична угода, 17 Цілей сталого розвитку та ще ряд міжнародних природоохоронних конвенцій, а також інститути-

організації екологічного спрямування, які функціонують в межах діяльності ООН, та враховуючи виклики воєнного часу, першочергового значення у формуванні сучасних фінансово-інвестиційних вимірів вирішення екологічних проблем соціально-економічного розвитку України набуває умонтування в спектр пріоритетів національної екологічної політики таких домінант:

- 1) залучення коштів урядів іноземних країн і міжнародних фінансово-кредитних організацій та формування цільових фондів екологічного спрямування у публічних бюджетах різного таксономічного рівня для фінансування процесів екологічного реінжинірингу територій, зокрема сільськогосподарських угідь, які зазнали еколого-деструктивного та природо-руйнівного впливу внаслідок збройної агресії Російської Федерації, а також відновлення мереж об'єктів природоохоронної інфраструктури, що були зруйновані ворожими атаками;
- 2) бюджетно-податкове та грошово-кредитне стимулювання розвитку низьковуглецевих виробництв та застосування сучасних методів і технологій органічного землеробства, що дасть змогу адаптувати національну економіку до вимог прикордонного вуглецевого коригування, що планується до введення Європейським Союзом, а також отримати глобальні фінансові преференції внаслідок реалізації пріоритетів Нової кліматичної угоди та окремих цілей сталого розвитку, затверджених ООН;
- 3) інституціоналізація перспективних форм інвестування проєктів утилізації вторинної природної сировини і виробництва на цій основі різноманітних видів біологічного палива, в першу чергу через розширення спектра форм публічно-приватного партнерства, що сприятиме зменшенню техногенного впливу організованих та неорганізованих звалищ відходів на довкілля, зміцненню енергетичної самодостатності територіальних громад та знизить ризики критичної залежності від імпорту традиційних видів вуглеводневої сировини;
- 4) стимулювання розширення територій природно-заповідного фонду за рахунок малопродуктивних сільськогосподарських угідь та неугідь, що дасть змогу виконати вимоги ЄС стосовно мінімальних площ природоохоронних територій і підвищити тим самим привабливість вітчизняного природно-ресурсного сектора для європейських інвесторів, але при цьому не звужувати значною мірою ареал здійснення виробничо-господарської діяльності суб'єктів природно-ресурсного підприємництва;
- 5) передача додаткових повноважень у царині реалізації проєктів вирішення екологічних проблем на рівень місцевого самоврядування через зростання питомої ваги відратувань природно-ресурсної ренти та екологічних податків до місцевих бюджетів і їх концентрації у спеціальних фондах екологічного спрямування, а також розширення інституціонального підґрунтя участі органів міс-

цевої влади у реалізації угод публічно-приватного партнерства щодо оздоровлення довкілля, утилізації вторинної природної сировини та розвитку низьковуглецевих виробництв на основі поєднання коштів муніципалітетів та приватних зелених інвестицій.

Висновки. Дослідження показали, що, незважаючи в цілому на зростання номінальної величини капітальних природоохоронних інвестицій та поточних природоохоронних витрат за всіма джерелами фінансування, реального зростання даного виду асигнувань у 2002–2020 роках не спостерігалося. Однією з причин такої ситуації виступає звужена специфікація джерел фінансово-інвестиційного забезпечення природоохоронної діяльності в цілому по Україні. В умовах воєнного стану, поглиблення інституціональних перетворень, трансформації глобальної природоохоронної архітектури вирішення екологічних проблем соціально-економічного розвитку потребує диверсифікації джерел фінансово-інвестиційного забезпечення, щоб підвищити у загальних інвестиційних вливаннях у природно-ресурсний сектор частку приватних зелених інвестицій.

Така диверсифікація стане можливою за умови прискореної імплементації у спектр пріоритетів національної екологічної політики базових положень основних міжнародних природоохоронних конвенцій та передового іноземного досвіду, що дасть змогу отримати глобальні фінансові преференції та підвищити дієвість стимулів щодо зростання обсягів фінансування природоохоронних проєктів у корпоративному секторі. Доцільною є подальша імплементація угод публічно-приватного партнерства у природоохоронній сфері, що дасть змогу кошти бюджетів місцевого самоврядування доповнювати приватними зеленими інвестиціями як резидентів, так і нерезидентів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Авдюченко А. С. Фонди охорони навколишнього середовища в системі фінансування природоохоронних заходів Польщі. *Економічний вісник*. 2014. № 3. С. 87–96.
2. Буканов Г. М. Порівняльний аналіз світового досвіду державного управління у сфері формування і реалізації екологічної політики. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Державне управління*. 2020. Т. 31 (70). № 1. С. 12–18.
3. Вахович І. М. Фінансова політика сталого розвитку регіону: методологія формування та механізми реалізації: монографія. Луцьк: Надстир'я, 2007. 493 с.
4. Данилишин Б. Давос-2020: ризики та уроки для України // LB.ua. 28 січня 2020. URL: https://lb.ua/blog/bogdan_danylysyn/448328_davos2020_riziki_uroki.html
5. Загарій В. К., Бружа А. А. Проблеми залучення іноземних інвестицій в екологію України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2019. Вип. 23. Ч. 1. С. 83–87.
6. Загорський В. С. Теоретико-прикладні основи формування екополітики регіону в сучасних умовах децентралізації. *Регіональна економіка*. 2018. № 3. С. 62–69.
7. Ніжніков М. Л. Формування напрямів розвитку системи екологічних інвестицій. *Вісник Національного університету*

цивільного захисту України. Серія «Державне управління». 2018. Вип. 2 (9). С. 154–161.

8. Олішевська Ю. Особливості співпраці України та Польщі у сфері охорони навколишнього середовища. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія «Географія»*. 2018. № 4 (73). С. 34–38.

9. Столярчук Я., Ільницький Д., Рудьковський С. Зелене інвестування як механізм глобального сталого розвитку. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2023. № 2. С. 241–246.

10. Харічков С., Андрєєва Н. «Зелені інвестиції» як катализатор переходу до нового курсу розвитку економіки: міжнародні орієнтири і перспективи впровадження. *Економіст*. 2010. № 12. С. 16–21.

REFERENCES

Avdushchenko, A. S. "Fondy okhorony navkolyshnyoho seredovyscha v systemi finansuvannia pryrodookhoronnykh zakhodiv Polshchi" [Environmental Protection Funds in the System of Financing Environmental Protection Measures in Poland]. *Ekonomichnyi visnyk*, no. 3 (2014): 87-96.

Bukanov, H. M. "Porivnialnyi analiz svitovoho dosvidu derzhavnoho upravlinnia u sferi formuvannia i realizatsii ekolohichnoi polityky" [Comparative Analysis of the World Experience of State Administration in the Field of Environmental Policy Formation and Implementation]. *Vcheni zapysky TNU imeni V. I. Vernadskoho. Seriiia : Derzhavne upravlinnia*, vol. 31 (70), no. 1 (2020): 12-18.

Danylyshyn, B. "Davos-2020: ryzyky ta uroky dlia Ukrainy" [Davos-2020: Risks and Lessons for Ukraine]. LB.ua. January 28, 2020. https://lb.ua/blog/bogdan_danylysyn/448328_davos2020_riziki_uroki.html

Kharichkov, S., and Andriieieva, N. "«Zeleni investytsii» yak katalizator perekhodu do novoho kursu rozvytku ekonomiky: miz-

narodni oriientyry i perspektyvy vprovadzhennia" ["Green Investments" as a Catalyst for the Transition to a New Course of Economic Development: International Guidelines and Prospects for Implementation]. *Ekonomist*, no. 12 (2010): 16-21.

Nizhnikov, M. L. "Formuvannia napriamiv rozvytku systemy ekolohichnykh investytsii" [Formation of Directions for the Development of the System of Ecological Investments]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu tsyvilnoho zakhystu Ukrainy. Seriiia «Derzhavne upravlinnia»*, no. 2(9) (2018): 154-161.

Olishvska, Yu. "Osoblyvosti spivpratsi Ukrainy ta Polshchi u sferi okhorony navkolyshnyoho seredovyscha" [Peculiarities of Cooperation between Ukraine and Poland in the Field of Environmental Protection]. *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Seriiia «Heohrafiia»*, no. 4(73) (2018): 34-38.

Stoliarchuk, Ya., Ilnytskyi, D., and Rudkovskiy, S. "Zelene investuvannia yak mekhanizm hlobalnoho staloho rozvytku" [Green Investment as a Mechanism of Global Sustainable Development]. *Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu. Ekonomichni nauky*, no. 2 (2023): 241-246.

Vakhovych, I. M. *Finanova polityka staloho rozvytku rehionu: metodolohiia formuvannia ta mekhanizmy realizatsii* [Financial Policy of Sustainable Development of the Region: Formation Methodology and Implementation Mechanisms]. Lutsk: Nadstyria, 2007.

Zaharii, V. K., and Bruzha, A. A. "Problemy zaluchennia inozemnykh investytsii v ekolohiiu Ukrainy" [Problems of Attracting Foreign Investments in the Ecology of Ukraine]. *Naukovyi visnyk Uzhorodskoho natsionalnoho universytetu. Seriiia : Mizhnarodni ekonomichni vidnosyny ta svitove gospodarstvo*, vol. 1, no. 23 (2019): 83-87.

Zahorskyi, V. S. "Teoretyko-prykladni osnovy formuvannia ekopolityky rehionu v suchasnykh umovakh detsentralizatsii" [Theoretical and Applied Foundations of Regional Ecopolitics Formation in Modern Conditions of Decentralization]. *Rehionalna ekonomika*, no. 3 (2018): 62-69.

Стаття надійшла до редакції 12.05.2023 р.